

Innspill til Lesekommisjonen om begynneropplæring i lesing

OsloMet 10.06.2026

Utgangspunktet for dette innspillet er rollen grunnskolelærerutdanningen 1-7 på OsloMet har hatt i arbeidet med å

- a) etablere en femårig lærerutdanning med et obligatorisk semester i begynneropplæring (norsk, matematikk og pedagogikk og elevkunnskap) for alle studenter 1-7 og en praksisnær master i begynneropplæring.
- b) evaluere seksårsreformen på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

Den første leseopplæringen

I evalueringen av 6-årsreformen fant vi at bokstavinnlæringen var svært dominerende i norskundervisningen i førsteklasse. Dette innebar å koble bokstaver til tilhørende lyder og etter hvert trekke lydene sammen til ord, altså den såkalte lydmetoden. Vi observerte bare syntetiske tilnærminger til lesing, ikke analytiske, for eksempel ved at hele tekster som dikt eller elevenes egne tekster ble brukt i leseopplæringen (Bjørnstad et al., 2023).

Elevintervjuene viste at de aller fleste elevene var svært motiverte for å lære å lese, og lærernes arbeid med bokstavinnlæringene framsto som systematisk og grundig i observasjonene. Spørreundersøkelsen (Bjørnstad et al., 2022) viste at lærerne er ambisiøse. 78 % av lærerne hadde som mål at elevene skulle lese og skrive enkle ord før jul det første skoleåret, 14 % i løpet av førsteklasse. 7% oppga ikke tidspunkt, mens bare 1 % av lærerne forventet dette i løpet av 2. klasse (Bjørnstad et al., 2022). Til sammen betyr dette at den systematiske leseopplæringen starter tidlig for de aller fleste elever, og det er en etablert forventning at elever skal knekke lesekode i løpet av 1. trinn, selv om læreplanen ikke har kompetansemål før etter 2. trinn. Om dette har endret seg de siste årene der leken har fått mer fokus, vet vi ikke.

Mange barn skriver før de leser, de «skriver seg til lesing» gjennom eksperimenterende skriving (Hagtvatn, 2014). Å la elevene eksperimentere med skriving i begynneropplæringen skaper derfor bedre lesere og er en viktig grunn til at lesing ikke bør defineres for smalt. Evalueringen av 6-årsreformen viste at skriving i 1. klasse stort sett var knyttet til innkodning av bokstavene og å lære riktig skriveretning (Bjørnstad et al., 2023). Vi så lite eksperimenterende skriving til tross for at ca. to tredeler av lærerne i spørreundersøkelsen sa at de jobbet med skriftlig tekstsaking og å skrive seg til lesing flere ganger i uka

(Bjørnestad et al., 2022). Vi konkluderte derfor med at det ser ut til å være et uutnyttet potensial når det gjelder skriving og å skrive seg til lesing i norske klasserom.

I rapporten antyder vi at overgangen til 2. trinn er viktig. Det framstår mindre etablert hva god undervisning i lesing er etter at elevene har knekt lesekoden og leser på ordnivå. Lærerne uttrykker bekymring for forskjellene mellom de elevene som fortsatt trenger trening i å automatisere forholdet mellom lyd og bokstav, mens andre elever kan lese lengre tekster (Bjørnestad, 2024). Med utgangspunkt i disse erfaringene har vi utarbeidet noen råd for den første leseopplæringen.

Våre råd om den første leseopplæringen

- Skolene bør ha en helhetlig inngang til den første leseopplæringen der utforskende og eksperimenterende skriving er en integrert del.
- Skolene bør legge ekstra vekt på leseopplæringen på 2. og 3. trinn etter at elevene har knekt lesekoden. Dette er en viktig periode for at elevene skal klare å lese meningsfulle tekster selv og opprettholde motivasjonen fra 1. trinn. Arbeid med leseforståelse bør skje i meningsfulle kontekster, ikke bare som teoretisk arbeid ved pulten. Dette kan være at elevene får velge egne bøker å lese selv, både skjønnlitteratur og sakprosa. Det kan også være å tilby andre lesekontekster, der det er et behov for lesing, eksempelvis spill med skriftlige instruksjoner som bærende elementer, leker og aktiviteter der lesingen driver arbeidet framover som rammelek, sporlek, interaktive analoge og digitale tekstbaserte og multimodale spill.
- Det er viktig å formidle til skoleledelse og lærere at lek og læring ikke bør ses på som motsetninger for de yngste elevene. Lærerne bør legge til rette for varierte og elevaktive læringsformer i den første leseopplæringen, for eksempel gjennom varierte tilnærminger til lærende lek, uteskole og frilek med tilgang til materiell som bøker, papir og skrivesaker.
- Lærere med 5-10-utdanning bør få tilbud om en kompetanseheving på lik linje med barnehagelærerne for å bli kvalifiserte til arbeid på småskoletrinnet. Dette tilbudet bør legge vekt på den første lese- og skriveopplæringen og etablering av kultur for lesing med de yngste elevene.
- Skolene bør organisere en ordning for kollegaveiledning slik at de gode leselærerne kan spre praksisen sin til andre lærere, som en del av skolenes kompetanseheving i lesing.

Høytlesing

I evalueringen av 6-årsreformen observerte vi overraskende lite høytlesing i klasserommene. Dette gjaldt særlig på 1. trinn, men også på 2. trinn (Bjørnestad et al., 2023). Dette står i kontrast til tidligere forskning der norske lærere rapporterer at de ofte leser høyt for elevene (Håland et al., 2020). Vi vet at barn blir lest mindre for hjemme enn tidligere (Stangeland et al., 2024). Det leses også lite høyt i mange barnehager, der lesingen ofte er barneinitiert og dermed frivillig (Hoel et al., 2025). Vi er derfor bekymret for at det leses for lite høyt i begynneropplæringen. Fordelene med høytlesing for de yngste er godt dokumentert, særlig knyttet til utvikling av fonologisk bevissthet og ordforråd (Baker et al., 2020; Lenhart et al., 2018; Lennox, 2013). Høytlesing er også viktig i utviklingen av lesemotivasjon og lese lyst (Ceyhan & Yıldız, 2021; Collins, 2005; Ledger & Merga, 2018). Siden elevenes leseengasjement minker jo eldre elevene blir (Clark et al., 2025; Petscher, 2010; Sainsbury & Schagen, 2004), er det viktig å arbeide godt med høytlesing i begynneropplæringen. Høytlesing bør være en sentral og selvfølgelig del av en skoles lesekultur. Dette bør ikke være læreravhengig, og skolene bør ha gode strukturer for å støtte lærerne i arbeidet med høytlesing.

Våre råd om høytlesing

- Lærerne bør få en anbefaling om å prioritere høytlesing hver dag, som en del av undervisningen, ikke bare når elevene spiser.
- Skolebibliotekene med kompetente ansatte og budsjett til å kjøpe nyere bøker bør prioriteres.
- Skoleledere bør å kjøpe inn dokumentkameraer slik at bildebøkene kan vises på skjerm i hvert klasserom.
- Alle studenter i lærerutdanningen bør ha et arbeidskrav knyttet til høytlesing.

Læringsressurser

Tilgang til variert litteratur, både i klasserommet, på skolebibliotek og i hjemmet er sentralt for leseutvikling (Hennig, 2020). Vi vil også framheve betydningen av redaktørstyrte læremidler. Det er et sammenfall i tid mellom dalende leseferdighet og dalende bruk av læremidler i Norge (Vennerød-Diesen & Pedersen, 2023). Et kjent policydokument fra England (Oates, 2014) peker på betydningen av høykvalitets lærebøker for progresjon og systematikk. Vi er bekymret for det vi opplever som læreres noe tilfeldige digitale søking etter ressurser til ulike temaer i undervisningen. Dette er en praksis vi ofte observerer på

skoler, men som det så vidt vi vet ikke finnes forskning på konsekvensene av. Denne typen praksis krever svært bevisste og faglig sterke lærere og kan være utfordrende blant annet for nyutdannede lærere.

Våre råd om læringsressurser

- Skoleledere bør prioritere variert litteratur i hvert klasserom og på skolebiblioteket.
- Skoleledere og kommuner bør prioritere å kjøpe inn redaktørstyrte lærebøker, og lærerne bør få mulighet til å delta på kurs om hvordan disse bøkene er tenkt brukt.

Med vennlig hilsen

Fagmiljøet i begynneropplæring på OsloMet ved Tuva Bjørkvold og Ingvill Krogstad Svanes

Referanser

- Baker, D. L., Santoro, L., Biancarosa, G., Baker, S. K., Fien, H., & Otterstedt, J. (2020). Effects of a read aloud intervention on first grade student vocabulary, listening comprehension, and language proficiency. *Reading and Writing*, 33(10), 2697-2724.
- Bjørnstad, E., Dalland, C., Hølland, S., & Myrvold, T. M. (Eds.). (2022). *"Hit eit steg og dit eit steg" - sakte, men sikkert framover? : en systematisk kartlegging av premisser for og trekk ved førsteklasse : delrapport I* (Vol. 2022/7). OsloMet - Storbyuniversitetet. <file:///C:/Users/inksva/Downloads/SK-22-7-Delrapport1-manus-sistemedbokmerkenr-omslg.pdf>.
- Bjørnstad, E., Dalland, C. P., Hølland, S., Myrvold, T. M., Svanes, I. K., Andersson-Bakken, E., Sundtjønn, T. & Håøy, A. (2024). *Klasserommets praksisformer 20 år etter-En evaluering av seksårsreformen*. OsloMet - Storbyuniversitetet.
- Bjørnstad, E., Myrvold, T. M., Dalland, C. P., Hølland, S., Andersson-Bakken, E., Håøy, A., Svanes, I. K., & Sundtjønn, T. (2023). *Et blikk inn i førsteklasserommet - Lek, læring og vennskap, delrapport II*. OsloMet -- Storbyuniversitetet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3097001/SK-23-10-rapport-LUI-UU.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Ceyhan, S., & Yildiz, M. (2021). The effect of interactive reading aloud on student reading comprehension, reading motivation and reading fluency. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(4).
- Clark, C., Picton, I., & Cole, A. (2025). *Children and Young People's Reading in 2025*.

- Collins, F. M. (2005). "She's sort of dragging me into the story!" Student teachers' experiences of reading aloud in Key Stage 2 classes. *Literacy*, 39(1), 10-17. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1741-4350.2005.00392.x>
- Hagtvet, B. E. (2014). Skrivings betydning i den tidlige lese- og skriveutviklingen. In R. Hvistendahl & A. Roe (Eds.), *Alle tiders norskdidaktiker. Festskrift til Frøydis Hertzberg på 70-årsdagen*. Novus.
- Hennig, Å. (2020). *Leselyst i klasserommet : om trusler og redningsaksjoner*. Gyldendal.
- Hoel, T., Fodstad, C., Bjorvand, A.-M., & Stangeland, E. B. (2025). Om lesepraksiser i den norske barnehagen. *Nordisk barnehageforskning*, 22(1), 46-64.
- Håland, A., Hoem, T. F., & McTigue, E. M. (2020). The Quantity and Quality of Teachers' Self-perceptions of Read-Aloud Practices in Norwegian First Grade Classrooms. *Early Childhood Education Journal*, 49(1), 1-14. <https://doi.org/10.1007/s10643-020-01053-5>
- Ledger, S., & Merga, M. K. (2018). Reading aloud: Children's attitudes toward being read to at home and at school. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 43(3), 124-139.
- Lenhart, J., Lenhard, W., Vaahtoranta, E., & Suggate, S. (2018). Incidental vocabulary acquisition from listening to stories: a comparison between read-aloud and free storytelling approaches. *Educational Psychology*, 38(5), 596-616.
- Lennox, S. (2013). Interactive read-alouds—An avenue for enhancing children's language for thinking and understanding: A review of recent research. *Early Childhood Education Journal*, 41(5), 381-389.
- Oates, T. (2014). *Why textbooks count: A policy paper*. University of Cambridge / Cambridge Assessment.
- Petscher, Y. (2010). A meta-analysis of the relationship between student attitudes towards reading and achievement in reading. *Journal of Research in Reading*, 33(4), 335-355.
- Sainsbury, M., & Schagen, I. (2004). Attitudes to reading at ages nine and eleven. *Journal of Research in Reading*, 27(4), 373-386.
- Stangeland, E. B., Campbell, J. A., Kucirkova, N., & Hoel, T. (2024). Shared book reading: a Norwegian survey of reading practices in families. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 68(6), 1304-1319.
- Vennerød-Diesen, F., & Pedersen, C. (2023). *Læremidler i grunnskole og videregående skole. En analyse av tilgang på, balanse mellom og valg av trykte og digitale læremidler i grunnskole og videregående skole*. NIFU Rapport 2023:13 <https://www.nifu.no/rapporter/laeremidler-i-grunnskole-og-videregaende-skole-en-analyse-av-tilgang-pa-balanse-mellom-og-valg-av-trykte-og-digitale-laeremidler-i-grunnskole-og-videregaende-skole/>